

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: «**Корекція діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку із
заїканням**»

Виконала: студентка 2 курсу
групи **KorLb1-M17z**
спеціальності 016 Спеціальна освіта
за освітньою програмою
Логопедія. Спеціальна психологія
Клим Аліна Костянтинівна

Керівник:
Гаврилова Наталія Степанівна,
кандидат психологічних наук,
доцент

Рецензент:
Куриця Д.І.
кандидат психологічних наук,

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Характеристика поняття «діалогічне мовлення».....	6
1.2. Особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей в нормі та при заїканні.....	14
1.3. Сюжетно-рольова гра як засіб формування мовленнєвих умінь у дітей.....	26
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ТА ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ЗАЇКАННЯМ	35
2.1. Характеристика методики дослідження діалогічного мовлення та емоційно-вольової сфери у дошкільників з заїканням.....	35
2.2. Аналіз результатів дослідження	43
Висновки до другого розділу.....	48
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ЗАЇКАННЯМ	49
3.1. Обґрунтування методики формування діалогічного мовлення у дошкільників з порушеннями мовлення.....	49
3.2. Програма та методика формування діалогічного мовлення у дошкільників засобами сюжетно-рольової гри.....	59
3.3. Характеристика специфіки засвоєння діалогічного мовлення дошкільниками з заїканням.....	62
Висновки до третього розділу.....	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мовлення для людини має велике значення, оскільки сміливо можна сказати, що без мови немає людини. За допомогою мовлення ми можемо поділитися з оточенням своїми думками, почуттями, переживаннями, можемо довести до нього якусь важливу інформацію. Ми настільки звикаємо до мовленнєвого спілкування, що майже не помічаємо його і не розуміємо його справжню цінність.

На думку багатьох науковців (А. Арушанової, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан, В. Любашиної та ін.), саме в діалозі відбувається справжнє спілкування людей. Саме діалог як форма організації виховної діяльності дозволяє вихователю знайомити дітей з культурними образами, нормами, засобами діяльності і водночас отримувати знання про актуальний рівень розвитку свідомості та особистості вихованців.

Заїкання відноситься до одного із найпоширеніших порушень мовлення. Зазвичай воно виникає в ранньому дитинстві і при відсутності необхідної допомоги може зберігатися багато років, будучи вже перешкодою при обранні професії, навчанні чи особистому житті. Складнощі у спілкуванні при заїканні часто формують у людини захисні риси характеру, ускладнюючи її життя: невпевненість у своїх силах, скованість, залежність від оточуючих. Існує думка, що маленьких дітей не турбує якість їхнього мовлення, оскільки із самого дитинства вони звикають до порушення. Але це не зовсім правильне твердження. По мірі дорослішання збільшується інтенсивність мовленнєвого спілкування і значення мовлення в житті дитини, що призводить до переосмислення свого порушення. Переживання набувають іншого значення, стають більш систематичними, іноді геть до поганих думок.

Як писав І.Бабель: «Перестаньте скандалити за вашим письмовим столом і заїкатися на людях. Уявіть, що ви скандалите на площах і заїкаєтесь на папері». Тому виходячи із досвіду науковців (А. Белая, Л. Белякова, Г.Волкова,

Н. Гаврилова, Л.Гуцал, С. Миронова, В. Шкловський та інші) можна стверджувати, що подолання заїкання – дорога не легка, але ціль доступна!

Отож, незважаючи на багато вікову історію боротьби із заїканням і значну кількість досліджень у цій галузі, подальше вивчення цього порушення мовлення, пошуки нових терапевтичних прийомів і методик є актуальними.

Мета дослідження - виявити стан розвитку діалогічного мовлення у дошкільників із заїканням та сформулювати і апробувати методику його формування шляхом використання сюжетно-рольової гри.

Завдання дослідження:

1. На підставі теоретичного аналізу визначити стан вивченості зазначеної проблеми.

2. Визначити особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей з заїканням, а також причини, що обумовлюють труднощі при спілкуванні.

3. Підібрати комплекс завдань та визначити вплив сюжетно-рольової гри на стан формування діалогічного мовлення у дітей.

Об'єкт дослідження- процес формування діалогічного мовлення у дітей із заїканням.

Предмет дослідження- особливості формування діалогічного мовлення у дошкільників з заїканням засобами сюжетно-рольової гри.

Для вирішення завдань були обрані такі методи: аналіз наукових джерел, формувальний та констатувальний експеримент, узагальнення результатів дослідження.

Теоретичне значення дослідження полягає у висвітленні науково-теоретичних основ розвитку діалогічного мовлення у дітей з типовим розвитком та при заїканні, труднощів, що виникають у цих дітей та особливостей їх подолання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що ці дані можна використати для формування діалогічного мовлення у роботі педагогів та логопедів.

Місце проведення дослідження. Дослідження проводилося на базі Берегометського закладу дошкільної освіти №4 «Веселка».

Структура дипломної роботи включає зміст, вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел у загальній кількості 82 та додатки.

ВИСНОВКИ

1. Діалогічне мовлення відіграє важливу роль у життєдіяльності людини, дозволяє легко входити в контакт з іншими людьми, є необхідною умовою повноцінного соціального розвитку дитини. Відсутність або дефіцит діалогічного спілкування веде до різного роду ускладнень особистісного розвитку, зростання проблем взаємодії з оточуючими людьми.

2. Аналіз теоретичних матеріалів дослідження також показав, що у дітей з заїканням особливості розвитку та формування діалогічного мовлення досліджені недостатньо повно.

3. Проведене нами практичне вивчення діалогічного мовлення шляхом застосування сюжетно-рольової гри у дошкільників показало відмінності у стані сформованості у них діалогічного мовлення. За результатами констатувального експерименту з'ясувалося, що у дошкільників з заїканням переважно сформоване на середньому (60 %) та низькому рівні (40 %) діалогічне мовлення.

Для дошкільників характерними були виразні труднощі використання діалогічного мовлення у різних життєвих ситуаціях (у родині, між друзями, з незнайомими людьми). Також у них спостерігаються труднощі використання діалогів за аналогією у ситуації.

Нами було сформовано комплекс сюжетно-рольових ігор з метою корекції та розвитку діалогічного мовлення у дошкільників з заїканням. Ігри виділяли і систематизували з урахуванням типу життєвої ситуації в умовах якої буде застосованим діалог. В цілому було визначено, що діалоги поділяють на дві групи: побутовий та соціальний. Побутові застосовують в спілкуванні у сім'ї, а соціальний використовують у спілкуванні з друзями та незнайомими людьми при практичній реалізації індивідуальної потреби.

Нами також було підібрано комплекс сюжетно-рольових ігор за змістом якого проводилось корекційне навчання. Були визначені завдання, методи і прийоми, які використовувались під час організації та проведення сюжетно-рольової гри, а також було визначено підготовчу роботу для їхнього проведення.

Зокрема заняття були складені відповідно до чіткої структури, яка спрямована на розвиток діалогічного мовлення, навчання відповідати та задавати запитання, ініціативно висловлюватися, встановлювати контакти та формувати колектив. Завдання передбачали, що впродовж занять у дітей потрібно сформулювати комплекс асоціативних зв'язків з життєвою ситуацією.

Цінність запропонованих завдань полягає в тому, що їх використання дозволило створити невимушену атмосферу для спілкування, допомогло дітям сформувати цілісну картину про ситуацію в якій може бути застосованим той чи інший діалог, а тому в цілому сприяло формуванню у дошкільників з заїканням діалогічного мовлення. Всі завдання і підготовчі подавалися у ігровій формі з використанням яскравого дидактичного матеріалу, іграшок та реальних предметів. У процесі виконання завдань дітей мотивували і слухати і говорити, формували вміння підтримувати розмову, вступати в діалог.

Формувальний експеримент проводився впродовж чотирьох місяців. В результаті підсумкового аналізу було визначено, що: – 40 % дітей із заїканням значно підвищився рівень розвитку діалогічного мовлення, вони самостійно складали діалоги, ставили і відповідати на запитання; 40 % дітей почали активніше вступати в діалог, у них не спостерігалось труднощів у складанні сюжетно-рольової гри; у 20% дітей рівень розвитку діалогічного мовлення ще залишався низьким. З цього випливає, що при систематичній роботі з розвитку діалогічного мовлення можна досягти відчутних результатів, проте робота має бути систематичною і довготривалою.

Застосування цієї методики свідчить про її дієвість. Ми відзначили, що розроблені і запропоновані нами завдання сприяли покращенню не лише діалогічного мовлення, але і збільшенню словникового запасу та запам'ятовуванню простих граматичних конструкцій. Це все допомагає дитині у складанні діалогів, які використовуються у різних життєвих ситуаціях.

Враховуючи отримані нами результати, що свідчать про позитивну динаміку у опануванні діалогічного мовлення дошкільниками із заїканням, можна вважати, що експериментальне навчання був ефективним. Дане

дослідження не є вичерпним і може бути продовжене з метою включення запропонованих сюжетно-рольових ігор та запропонованих завдань в структуру логопедичного заняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М.М. Методика розвитку речі і обчучення дошкільників рідного язика / М.М. Алексеева, В.И. Яшина / – М.: Академія, 2000. – 400 с.
2. Алябьева Е.А. Коррекційно-розвиваючі заняття для дітей старшого дошкільного віксту.– М.:ТЦ “Сфера”, 2003. – 96с.
3. Арушанова А., Ричагова Є., Дурова М. Вітоки діалогу // Дошкільне виховання. – 2002. - №10. – С. 82-90.
4. Арушанова А.Г. Організація діалогічного спілкування дошкільнят з одноклітками // Дошкільне виховання. – 2001. - №5. – С. 51-61.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник /І. Д. Бех. — К.: Либідь, 2008.
6. Беякова Л.И., Дьякова Е.А.. Заикание. Учебное пособие для студентів пединститутів по спеціальності «Логопедія» — М.: В. Секачев, 1998. — 304с.
7. Богуш А.М., Григоренко Г.І. Запрошуємо до розмови: Посіб. для роботи з дошкільниками. – К.: Освіта, 1997. – 152 с.
8. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолетова В.К. Методика розвитку мовлення і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. –
9. Київ, «Вища школа», 1992. – 414 с.
10. Богусловская З.М. Роль игри в нравственном развитии ребенка / Богусловская З.М., Смирнова Е.О. – М.: «Просвещение», 1991. – 215 с.
11. Бородич А.М. Методика розвитку промови дітей. – М.: Просвітництво, 1981. – 255 с.
12. Вершина О.М. Особливості спілкування у дітей із загальним недорозвиненням мови / О.М. Вершина. М.: Просвещение, 2003. – 246 с.
13. Виготський Л.С. Дитяче мовлення / Л.С. Виготський. М.: Педагогіка, 2006. 420 с.

14. Виготський Л.С. Проблеми дефектології / Л.С. Виготський. М.: Педагогіка, 1995. – 77 с.
15. Выгодская И.Г., Пеллингер Е.Л., Успенская Л.П. Устранение заикания у дошкольников в игре: Кн. для логопеда — М.: Просвещение, 1984. — 175с.
16. Волкова Г.А. Методика психолого-логопедичного обстеження дітей з вадами мовлення / Г.А. Волкова. СПб.: Дитинство-прес, 2007. - 144 с.
17. Волкова Л.С. Логопедия: Учеб.пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. «Дефектология». – М: Просвещение, 1989. – 528 с.
18. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. // Дошкільнє виховання. – 2003. – № 7. – С. 12-14.
19. Гвоздьов О.М. Питання вивчення дитячого мовлення / О.М. Гвоздьов. М.: Гном, 2001. – 267 с.
20. Глухів В.П. Корекційно-розвивальна спрямованість навчання і виховання дітей з порушеннями мови / В.П. Глухів. М.: Союз, 2007. – 156 с.
21. Гойхман О.Я. Речевая комуникация. Под ред. О.Я. Гойхман. М.: Инфа, 2006. – 272 с.
22. Дидактичний матеріал для логопедичних занять. Г.І. Блінова та ін. К.: Рад. шк., 1985, 280с.
23. Ельконін Д.Б. Дитяча психологія. Д.Б. Ельконін. М.: Педагогіка, 1990. 359 с.
24. Эрнест Карл Юнг. Заикание, его причины и лечение: руководство к совершенному искоренению заикания, в особенности для самостоятельного употребления страдающего. с.233.
25. Если ребенок заикается. Калягин В. СПб: Питер Ком, 1998. 192с.
26. Ефименкова Л.Н., Мисаренко Г.Г., Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте: Пособие для логопеда. – М.: Просвещение, 1991. – 239 с.

27. Жукова Н.С. Відхилення у розвитку дитячого мовлення / Н.С. Жукова, Є.М. Мастюкова, Т.Б. Філічева. Єкатеринбург, 2006. – 316 с.
28. Жукова Н.С. Подолання мовленнєвих вад у дітей / Н.С. Жукова. М.: Союз, 2008. – 142 с.
29. Заикание. Устранение заикания и оздоровление по методу Григория Грабовского. СПб.: «издательство «ДИЛЯ», 2005.- 128с.
30. Заикание / И.А.Сикорский. - М.: АСТ: Астрель, 2008. – 191с.
31. Заикание у детей: Психокоррекционные и дидактические основы логопедического воздействия: Учеб. Пособие для студ. Высш.и средн.пед.учеб.заведений. – 4-е изд., доп. – М.:ВЛАДОС, 2001. – 208с
32. Заикание у подростков: Кн. для логопеда: Из опыта работы /Сост. М.И. Буянов. — М.: Просвещение, 1989. — 175с.
33. Запорожец А.В. Психология восприятия сказки ребёнком дошкольником. / Под. ред. Г.А. Урунтаевой. – М.: Педагогика, 1998. – 138 с.
34. Зиміна І.К. Народна казка у системі виховання дошкільнят // Дошкільне виховання. – 2005. – №5. – С. 24–28.
35. Изард К.Э Психология эмоций. СПб.: Питер, 2008. 464с.
36. Йолкіна Н.В. Формування діалогічного мовлення у дітей шостого року життя: Автореф. дис. канд. пед. наук / Н.В. Йолкіна. М., 2007. – 16 с.
37. Казка як джерело творчості дітей; Наук. рук. Ю.О. Лебедев. – М.: Просвітництво, 2001. – 235 с.
38. Казкотерапія в роботі з дошкільниками .Упор. Шик Л.А. Гаркуша Г.В., Тур Л.В., Рудик О.А. – Х.: Вид. група «Основа», 2011 – 240 с.
39. Калягин В.А. Энциклопедия методов психолого-педагогической диагностики для личностей с нарушениями речи / В.А. Калягин, Т.С. Овчинникова. СПб.: КАРО, 2004. – 432 с.
40. Калягин В. Если ребенок заикается. – СПб: Питер Ком, 1998.
41. Корекція заїкання у дітей молодшого та середнього шкільного віку засобами комплексної фізичної реабілітації: автореф. дис. на здобуття

- наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.03 / А. І. Кравченко ; Ін-т спец, педагогіки АПН України. — К., 2003. — 16с.
42. Когут М.В. Принципи розвитку мовлення та навчання дітей дошкільного віку рідної мови.// БВДС «Мовленнєва веселка». – 2006. № 1-2. – С. 1-5.
43. Козлова З.А., Куликова Т.А. Дошкільна педагогіка. – М.: Академія, 2000. – 416 с.
44. Короткова Є. Л. Робота над розвитком діалогічного і монологічного мовлення // Хрестоматія з теорії та методики розвитку промови дітей дошкільного віку / Сост. М.М. Алексєєва. – М.: Академія, 1999. – С. 201-202.
45. Крилова М.М. Вплив розмови на розумовий і мовленнєвий розвиток дітей // Хрестоматія з теорії та методики розвитку промови дітей дошкільного віку / Сост. М.М. Алексєєва. – М.: Академія, 1999. – С. 204-208.
46. Курганів, С.Ю. Дитина і дорослий у навчальному діалозі / С.Ю. Курганів. - М.: Просвещение, 1989. – 127 с.
47. Кучинський Г.М. Діалог і мислення / Г.М. Кучинський. Мінськ: Університетське, 2002. – 120 с.
48. Лалаєва Р.І. Корекція загального недорозвинення мовлення у дошкільників / Р.І. Лалаєва, Н.В. Серебрякова. СПб.: КАРО, 2004. – 160 с.
49. Левіна Р.Є. Характеристика ЗНМ у дітей / Р.Є. Левіна, Н.А. Никашина. М.: Просвещение, 2009. – 159 с.
50. Леонтєв А.А. Дослідження дитячого мовлення / А.А. Леонтєв. М.: Просвещение, 2004. – 268 с.
51. Леонтєв А.А. Речь, речевая деятельность / А.А. Леонтєв. – М.: Просвещение, 1985. – 214 с.
52. Леушина А.М. Розвиток доладного мовлення у дошкільника: Хрестоматія з теорії та методики розвитку промови дітей дошкільного віку / А.М. Леушина [Сост. М.М. Алексєєва, В.І. Яшина]. – М.: Академія, 1999. – 560 с.

53. Лисіна М.І. Потреби і мотиви спілкування між дошкільниками / М.І. Лисіна, Р.А. Смирнова. Мінськ, 1995. – 115 с.
54. Лисина М.И. Проблемы онтогенезаобщения / М.И. Лисина. М.: ВЛАДОС, 2006. – 144 с.
55. Логопедия / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М.: Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 683 с.
56. Лопатинська Н.А., Маковецька Н.В. Вчимося мови та розмови або Українська разом з матусею. – Запоріжжя: Просвіта, 1999. – 336 с.
57. Луцан Н.І. Розвиток діалогічного мовлення старших дошкільників засобами мовленнєвих вправ // Науковий вісник Південно-українського державного педагогічного університету: Зб. наук. пр. – 2003. – Вип.1-2. – С. 17-24.
58. Луцан Н.І. Розвиток мовлення в ігровій діяльності дошкільників // Обрії. Науково-педагогічний журнал. – 2004. №2 (19). – С. 97-100.
59. Лямина Р.М. Особливості розвитку промови дітей дошкільного віку // Хрестоматія з теорії та методики розвитку промови дітей дошкільного віку / Сост. М. М. Алексєєва. – М.: Академія, 1999. – с.49-52.
60. Миронова С.А. Розвиток мовлення у дошкільників на логопедических заняттях / С.А. Миронова. М.: Гном, 2009. – 168 с.
61. Мозгова Т. Виправлення вад вимови фонем у дітей із загальним недорозвитком мовлення// Дефектологія.- 2004. № 1 – С.43-45.
62. Новотровцева Н.В. Развитие речи детей. Дидактический материал по развитию речи у дошкольников / Н.В. Новотровцева. – Ярославль: академия развития, 1997. – 240 с.
63. Обучение и воспитание дошкольников с нарушениями речи// ред. сост. С.А. Миронова. М.: Инфа, 2007. – 241 с.
64. Пахомова Н. Мовленнєва готовність дітей дошкільного віку з тяжкими вадами мовлення // Дефектологія. – 2005. № 3 – С. 48-50.
65. Радина Е.И. Метод беседы в воспитательно-образовательной работе с детьми старшей группы детского сада // Хрестоматія по теорії и

- методике развития речи детей дошкольного возраста / сост. М.М. Алексеева, В.И. Яшина. – М.: Академия, 2001. – С. 393-403.
66. Развитие речи и творчества у дошкольников: игры и упражнения, конспекты занятий. Под ред. О.С. Ушаковой. – М.: Сфера, 2001. – 144 с.
67. Развитие речи у детей дошкольного возраста / под ред. Ф.А. Сохина. М.: Просвещение, 2004. – 183 с.
68. Развитие общения дошкольников. / Под ред. А.В. Запорожца, М.И. Лисиной. М.: Просвещение, 2004. – 269 с.
69. Рузская А.Г. Развитие общения ребенка с взрослыми и сверстниками // Хрестоматия / Сост. Г.А. Урунтаева – М.: Академия, 1997. – 456 с.
70. Рузская А.Г. Развитие общения дошкольников с ровесниками / О.Г. Рузская. СПб.: Питер, 2008. – 315 с.
71. Скалкін В.Л. Навчання діалогічному мовленню. – К.: 1989. – 158 с.
72. Соловёва О.И. Методика развития речи и обучения родному языку в детском саду. – М.: Просвещение, 1966. – 175 с.
73. Соловьева Л.Х. Формирование диалога у детей с общим недоразвитием речи в процессе совместной игровой деятельности // Дефектология. — 1996. — № 6.
74. Спірова Л.Ф. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з важкими порушеннями мови / Л.Ф. Спірова. М.: Педагогіка, 2000. – 192 с.
75. Тарасун В. Формування мовної особистості — новий напрям логопедичної роботи // Дефектологія. – 2007. № 4 – С. 3-11.
76. Тихеева Є.І. Розвиток промови дітей. – М.: Просвітництво, 1972. – 280 с.
77. Трошин О.В. Логопсихологія / О.В. Трошин, Є.В. Жуліна. М.: ТЦ Сфера, 2005. – 256 с.
78. Українські народні казки: Для молод. та серед. віку / Під ред. М.К. Дмитренка, О.С. Яремійчука. – К.: Веселка, 1989. – 412 с.
79. Фесюкова Л.Б. Виховання казкою: Робота з дітьми дошкільного віку / Л.Б. Фесюкова. – Харків.: Фоліо, 1996. – 464 с.

80. Фесюкова Л.Б. Розвиток уяви і мовлення у дітей 4-7 р. – Х.: Веста: ТОВ Видавництво «Ранок», 2007. – 128 с.
81. Шашкина Г.Р. Логопедическая работа с дошкольниками: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Г.Р. Шашкина. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 240 с.
82. Шкльода В.М. Розвиваємо мовлення дошкільників. // БВДС «Мовленнєва веселка». – 2003. № 17-18. – С. 1-12.
83. Якубинський, Л.П. Про діалогічне мовлення / під ред. Л.В. Щерби. Спб., 2007. – 259 с.